

**«Його творчість непомітно, але
неминуле допомагала людині
ставати людиною»**

*Інформаційна виставка творів і критичних
матеріалів до 160-річчя від дня народження
українського письменника і просвітителя*

Михайла Коцюбинського

1864-1913

Михайло Коцюбинський народився 5 вересня 1864 року у Вінниці, на той час Подільська губернія Російської імперії. Оскільки батько не був такого шляхетного походження як матір, то сім'я лишилась без посагу. Сім'я не була заможною — батько працював дрібним службовцем, мати займалася вихованням дітей.

І хоч їхній рід тягнувся від українських бояр, проте говорили російською (іноді польською). Батько навіть стежив за чистотою мови дітей. Але у 9 років у Михасика було запалення легенів і в гарячці він чомусь почав говорити саме українською, чим дуже налякав батьків.

"Коцюбинський очевидно чув навколо себе українську мову, бо його мати приймала вдома лірників та кобзарів, з якими Коцюбинський любив спілкуватися. Тому, можливо, це не виринали назовні, й тільки гарячка весь цей фідбек власне дала", — зазначила викладачка української мови та літератури Ольга Вороніна.

Після одужання Михасик сам здивувався, але почав цікавитися мовою: сам складав пісні українською, які за ритмікою та словами дуже були схожі до народних. Багато пісень, записаних від мандрівних лірників та бандуристів, хлопчик інсценував: за сюжетами народних дум разом з сестрами та братами він ставив домашні вистави.

Коли Михасику було всього 12 років, він закохався у дівчину, але та не звертала на нього увагу. Це сталось, коли Коцюбинський закінчив третій клас Барської початкової народної школи та вступив до Шаргородського духовного училища.

"Там він вподобав дівчину на чотири роки старшу за нього, тобто їй було 16, а йому 12. Щоб привернути її увагу, Коцюбинський захотів стати, як сам сказав, "великою людиною". А для цього безперестанку читав книжки — Марко Вовчок, вчив напам'ять вірші Шевченка. На жаль, на дівчину це ніяк не подіяло. Але під впливом творчості Шевченка і Вовчок у Коцюбинського з'являється бажання писати", — розповіла Ольга Вороніна.

Вже в цьому віці вчителі запримітили у Коцюбинського письменницький талант.

"Викладач словесності дав завдання написати твір на тему "Як сім'я святкує Різдво". І прочитавши цей ще школярський твір Михайла, викладач сказав: "Ми маємо свого літератора", і зачитав твір публічно перед класом. Це спонукало Михайла Коцюбинського потім (в 19-річному віці) вже написати свій перший опублікований твір "Андрій Соловейко, або Вченіє світ, а невченіє тьма». Але оповідання "Андрій Соловейко, або Вченіє світ, а невченіє тьма" розгромили вщент.

"Літературний критик написав: ніколи більше не пиши українською, нічого калічити нашу мову. Коцюбинський важко на це відреагував, тому що протягом наступних майже шести років друком не вийде більше нічого", — уточнила Ольга Вороніна.

Михайло мріє вступити до Кам'янець-Подільської духовної семінарії. Проте його мріям не судилося здійснитися. 19-річний Коцюбинський сам стає забезпечувальником родини, бо вмирає тато, а мати осліпла. І Михайло забезпечує не тільки себе, не тільки маму, а й ще й своїх двох сестер і двох братів. Він починає заробляти приватними уроками та продовжує самоосвіту, а у 27 років, склав екстерном іспит на народного учителя при Вінницькому реальному училищі. Коцюбинський працює, дає приватні уроки. Він пропагує фольклор, українську мову,

українську пісню і тим підпадає під нагляд жандармерії. Проте Михайло Коцюбинський не зважає і на цю критику, і продовжує. У письменника Коцюбинського було дуже відоме оточення, зокрема: Олена Пчілка (письменниця, матір Лесі Українки), сама Леся Українка, композитор Микола Лисенко, письменники Борис Грінченко, Іван Франко.

"З Іваном Франко Коцюбинський познайомився, коли йому було всього 23 роки. І з Франком вони стали співзасновниками "Братства тарасівців" — це перша смілива політична організація, яка проголосила ідею боротьби за незалежну Україну. На Тарасовій горі у Каневі "тарасівці" присягнули, що будуть захищати свою націю від гніту, будуть просувати українську мову. Кожен з них повинен був навчити кількох школярів писати та читати українською", — розповіла Ольга Вороніна.

До речі, саме за рекомендацією Коцюбинського 1912 року було надруковано відомий вірш Павла Тичини "Ви знаєте, як липа шелестить" у "Літературно-науковому віснику".

Взагалі у будинку письменника щотижня збиралась літературна еліта, де вони читали та обговорювали твори. Тут же він зустрів і свою майбутню дружину Віру Дейшу, яка народила йому чотирьох дітей.

Коцюбинського називали Соняхом та Сонцепоклонником. Бо письменник дуже любив природу, обожнював сонце, писав про це чи не у кожному своєму творі. А сонях — якраз та рослина, яка завжди повертається до сонця.

"Коли на одній літературній вечірці його назвали Соняхом, він цьому дуже зрадів. Він сказав: так, це сто відсотків про мене", — зазначила Ольга Вороніна.

А ще Коцюбинський завіз до України гвоздику. Це було 1909 року. З Чернігова, де жив тоді письменник, вона розійшлася по всій Україні.

Коцюбинський був модний, сучасний і красивий не тільки у своїх словах, а й зовні. Як справжня інтелігентна людина він був упевнений, що потрібно постійно виглядати як належить. Він любив дорогі краватки та золоті запонки. Коштів на все це не вистачало, але його це не зупиняло.

"Вони могли разом з дружиною брати продукти в борг, але виглядав Коцюбинський завжди дуже вишукано і зі смаком. У його кишені завжди була бутоньєрка, як головний убір Коцюбинський вподобав солом'яний бриль. У боковій кишені його саквояжу завжди лежав гребінець, носова хустинка і дзеркальце", — деталізувала Ольга Вороніна.

За письменником вели цілодобове стеження, адже він викликав підозри своєю любов'ю до всього українського. Одного разу він ударив тростиною жандарма, який зазирнув йому у вікно. Коцюбинський подумав, що то злодій. Отак і потрапив на три ночі до буцегарні.

Коцюбинський знав дев'ять мов — три слов'янські (українська, російська, польська), три романські (французька, італійська, румунська), і три східні (татарська, турецька та ромська). І коли він вводив у твір героя-іноземця, то той говорив своєю рідною мовою: французи говорили оригінальною французькою, італійці — оригінальною італійською. Однак це не стосувалось лише однієї нації, персонажі з цього народу якщо і з'являлись, то переважно мовчали — це росіяни.

На березі Південного Бугу в районі Сабарова є відомий "камінь Коцюбинського" з цитатами творів письменника. Вважається, що саме на цьому камені він надихався найбільш геніальними своїми творами.

Коцюбинський чимало встиг побачити в Європі. Бував в Туреччині, Швейцарії, Греції, Австрії, Німеччині, Молдові та Італії. Він тричі зимував на італійському острові Капрі через хворобу — мав астму і туберкульоз, тому потребував теплого і сухого клімату. Саме в Європі він навчився грати в карти. Їздив на риболовлю та ходив на світські заходи.

Богемна європейська публіка обожнювала Коцюбинського, всі хотіли з ним познайомитись.

"Його твори перекладали іноземними мовами, він вважався в цілому європейським письменником. Коцюбинський був тим, хто відкрив українську літературу європейцям", — додала Ольга Вороніна.

Твори *Intermezzo*, *Persona grata*, "Коні не винні", етюди "Хвала життю", "На острові", повість "Тіні забутих предків" стали вершиною творчості письменника. Вони моментально завоювали величезну популярність в Україні та далеко за її межами. За свого життя Коцюбинський видав доволі багато творів. Але за останні 20 найпродуктивніших років творчості письменник заробив сумарно всього 400 рублів (це приблизно 90 тисяч гривень). Для порівняння — російський письменник Антон Чехов тільки за один твір отримував 1500 рублів.

"Так, дійсно, Чехов за один твір отримував 1500 рублів. Але тільки тому, що він був росіянином у Російській імперії, писав російською мовою. Коцюбинському теж пропонували таку альтернативу, але він відмовлявся — його твори видавалися тільки українською мовою, за них платили менше. Подейкують, що [за життя письменника] жодного твору не було перекладено російською. Деякі джерела дають інформацію, що один таки твір переклали, не ставлячи Коцюбинського до відома. Настільки він був геніальний, що росіяни український твір видали у своєму офіційному журналі. Ну, і як завжди, вони нікому нічого не заплатили", — зазначила Ольга Вороніна.

Але з 1911 року (за два роки до смерті) Михайло Коцюбинський отримує від Товариства прихильників української науки й мистецтва стипендію — 2000 рублів на рік, щоб Коцюбинське міг залишити роботу клерком і повністю присвятити себе мистецтву. На жаль, це тільки два роки його життя, але найголовніший твір написаний протягом цих двох років — це повість "Тіні забутих предків".

"Тіні забутих предків" Коцюбинський написав під враженнями від подорожі Гуцульщиною у 1911 році. До твору він дуже довго підбирає назву — понад 10 варіантів, поки обрав найкращий.

Ця повість — своєрідне закарпатське "Ромео та Джульєтта", бо у "Тінях..." розповідається про кохання гуцулів Івана і Марічки з ворогуючих родів, що трагічно завершується для обох.

Помер 12 (25) квітня 1913 року. Поховали письменника на Болдиній горі у Чернігові, улюбленому місці його щоденних прогулянок. Уночі з 17 на 18 грудня 2017 з могили письменника вандали вкрали 100-кілограмове бронзове погруддя, встановлене 1955 року.

На березі Південного Бугу в районі Сабарова є відомий «камінь Коцюбинського» з цитатами письменника. Вважається що саме на цьому камені Михайло Коцюбинський писав свої твори.

1964 року "Тіні забутих предків" екранізував Сергій Параджанов. Коли Параджанов прочитав повість, то одразу сказав, що чекав на цей текст усе життя, і одразу вирішив, що зніматиме фільм.

Знімання проходили в селі Жаб'є та околицях села Криворівня Верховинського району Івано-Франківської області. Параджанов активно вивчав гуцульську культуру, закохавшись у текст Коцюбинського, і не хотів знімати "чергове ювілейне кіно", адже спочатку картину планували до святкування столітнього ювілею Коцюбинського. Параджанов хотів зняти шедевр.

Велику увагу режисер приділяв не лише картинці, але й звуку. І щоб передати правильний колорит, Параджанов своїм коштом привіз 10 величезних трембіт на пасажирському літаку до Києва для запису звуку.

А ось у Франції фільм "Тіні забутих предків" вийшов під назвою "Вогняні коні", бо французи просто не змогли перекласти суть української назви. Тому французькі прокатники вхопилися за ефектний кадр з червоними конями та зробили з нього афішу і назву. Причому українська знімальна група була не в курсі цього. У Франції стояли черги навіть серед ночі, щоби потрапити на цей фільм, але Параджанов про таку славу не дізнався.

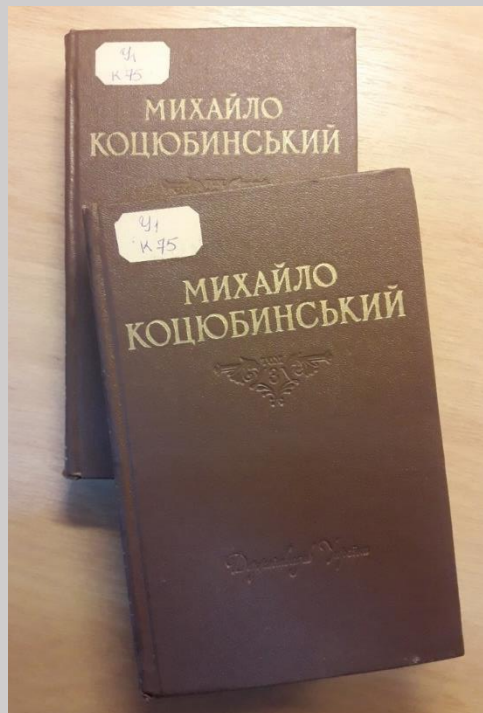
Фільм "Тіні забутих предків" отримав 39 міжнародних нагород, 28 призів на кінофестивалях (із них — 24 гран-прі) у 21 країні. За це фільм записали до Книги рекордів Гіннеса. Стрічка увійшла у 20-ку найкращих фільмів усіх часів і народів. Навіть у Гарвардському університеті перегляд цієї кінострічки є обов'язковим для студентів, які претендують на вищий ступінь у кінознавстві.

Проте жодну з нагород за фільм Параджанов не зміг отримати особисто. Режисер одного разу мав необережність сказати перед першою поїздкою фільму на кінофестиваль в Аргентині: "Мені беріть квиток тільки в одну сторону — до Аргентини". Про це тут же донесли у КДБ, і документи режисера припинили оформлювати.

У СРСР фільм "Тіні забутих предків" був під негласною забороною аж до кінця 1980-х років. Сергію Параджанову більше не дали знімати, а потім заарештували та засудили.

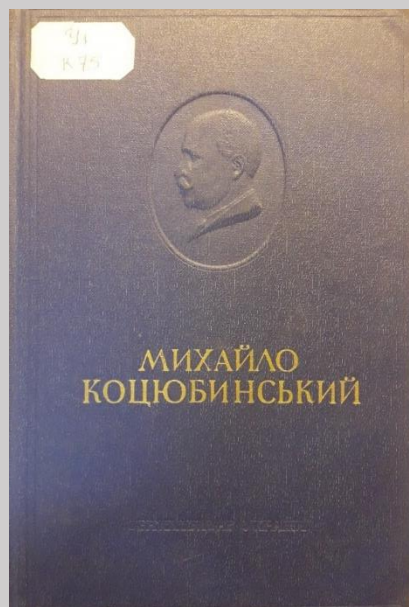
За матеріалами сайту: <https://kanaldim.tv/modnyk-na-prizvysko-sonyah-nespodivani-fakty-pro-myhajla-koczyubynskogo-u-viktoryni-lis-ruk/> від 17 грудня 2022 р.

Книги письменника, які зберігаються в бібліотеці інституту

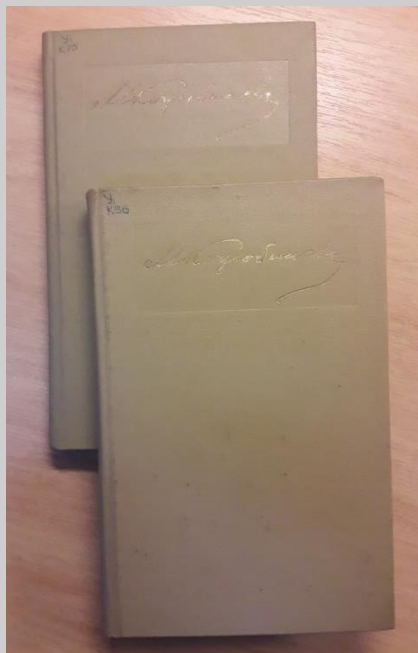
821.161.2-3

Коцюбинський М. Твори: в 3 т. / М. Коцюбинський ; загальн. ред. та вступ. стат. П.Г. Тичини .- К. : Державне видавництво художньої літератури , 1955-1956. -- Т.1-3 [14242,14241,14244,14243,14245,14246]

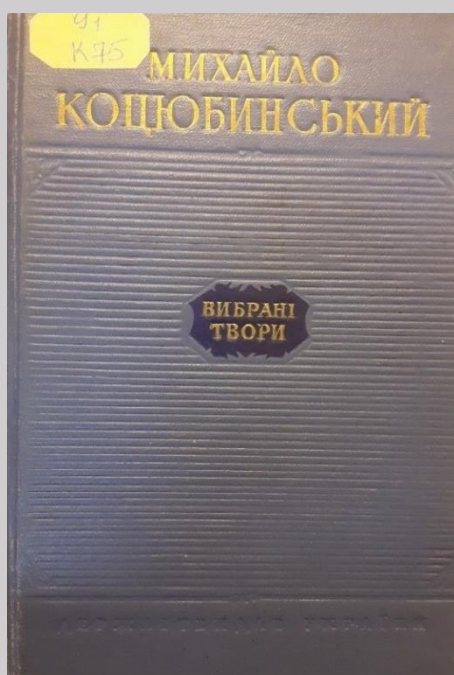
821.161.3-3

Коцюбинський М. Вибрані твори: в 2 т./ М. Коцюбинський; вступ. статт. П. Тичини / М. Коцюбинський .- К. : Державне видавництво художньої літератури , 1950. -- Т.1-2 [14249,14251]

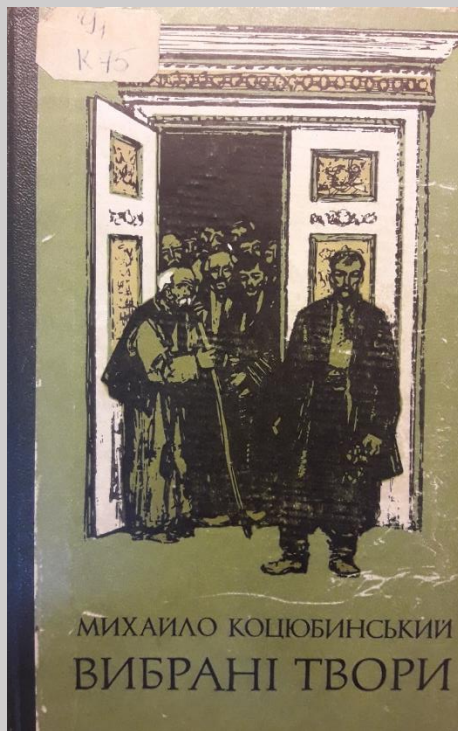
821.161.2-3

Коцюбинський М. Твори: в 7 кн. / М. Коцюбинський . редакц. колег.: М.С. Грицюта, Н.Й. Жук, О.Є. Засенко, Н.Л. Калениченко, П.Й. Колесник, С.А. Крижанівський, Ф.П. Погребенник; упоряд. В.В. Яременко .- К. : Наукова думка , 1973-1975. -- Кн.1-7 [34303,34968,35256,38068,35885,38694,38966]

821.161.2-3(081.2)

Коцюбинський М. Вибрані твори: в 2 т. / М. Коцюбинський . ред. В. Ткаченко .- К. : Державне видавництво художньої літератури , 1950 .-(Т.1-2) [14250,14252]
Архів

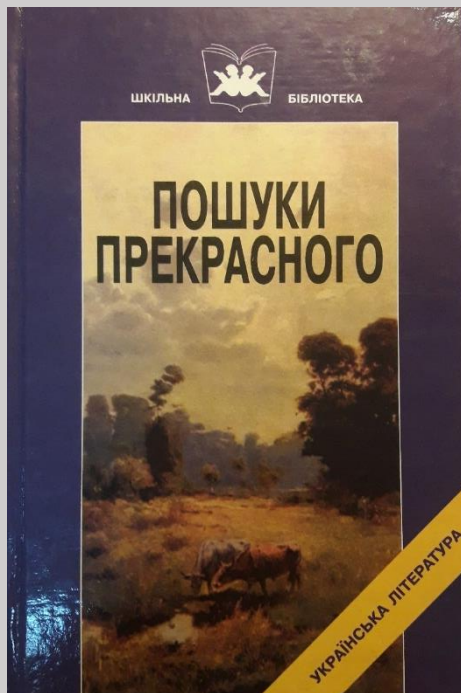
821.161.2-3

Коцюбинський М. Вибрані твори / М. Коцюбинський .- К. : Дніпро , 1977 .- 401 с. : 90 к. [42170]

821.161.2-3

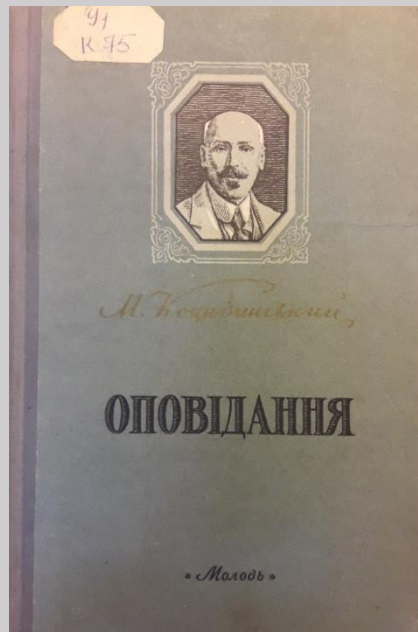
Коцюбинський М. Вибрані твори : оповідання, новели, повісті. Для серед. шк. віку / М. Коцюбинський ; упоряд., передм. та прим. Ю. Кузнецова, Н. Левчик .- К. : Генеза , 2003 .- 366 с. .- (Нова шкільна бібліотека) .- 966-504-310-2 : 12 грн. 53 к. [65947,65948,69470,69469]

Пошуки прекрасного. Твори Михайла Коцюбинського: навчальний посібник / Упоряд. В.І. Шкляра; передм. Л.С. Дем'янівської. – К.: грамота, 2004. — 400 с. – (Серія «Шкільна бібліотека»)

821.161.2(081.2)-3
Коцюбинський М. Збірка творів / М. Коцюбинський .- Харків : Прапор , 2008 .- 336с. : 24
грн.31к. [70094]

821.161.2-3(081.2)

Коцюбинський М. Оповідання. Новели. Повісті / М. Коцюбинський; упоряд.: О. Засенко, О. Дяченко .- К. : Державне видавництво художньої літератури , 1953 .- 622 с. : 12крб.25 к.(до 1960р.) [14267]

Архів

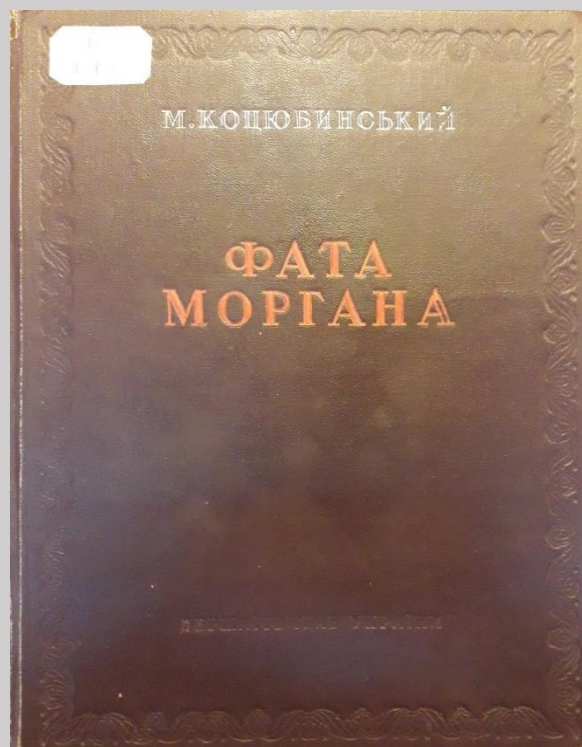

821.161.2-3

Коцюбинський М. Дорогою ціною : вибрані твори / М. Коцюбинський . худож. І. Філонов .- К. : Веселка , 1976 .- 173 с. : 48 к. [42172.42171]

Коцюбинський М. Фата моргана (з сільських настроїв) : повість / М. Коцюбинський . ілюстр. М. Стороженка . - К. : Дніпро , 1977 . - 134 с. : іл. : 1 крб.36 к. [43522]

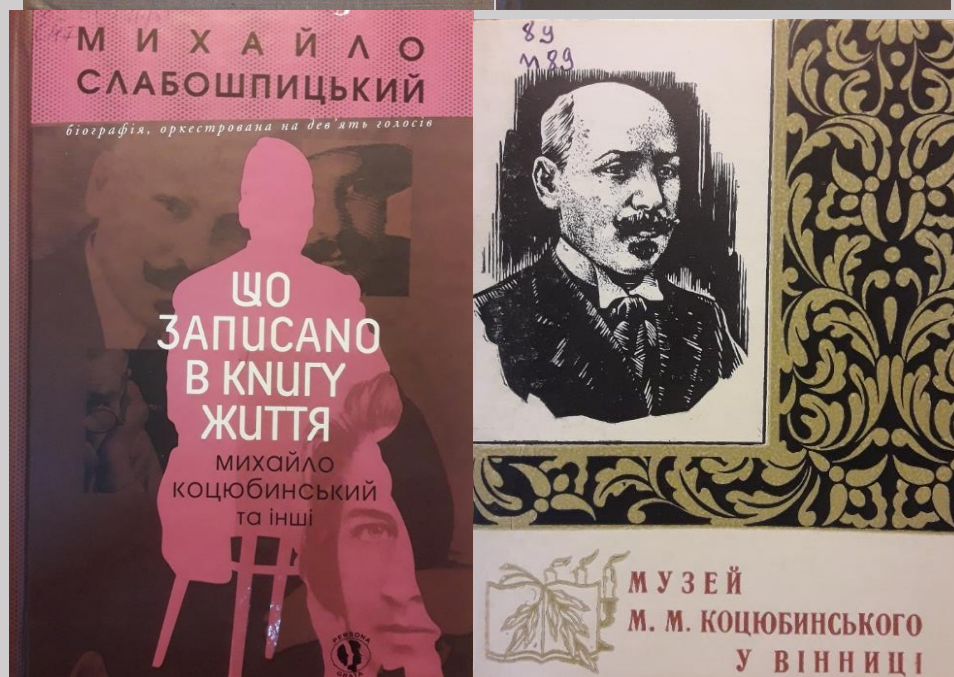
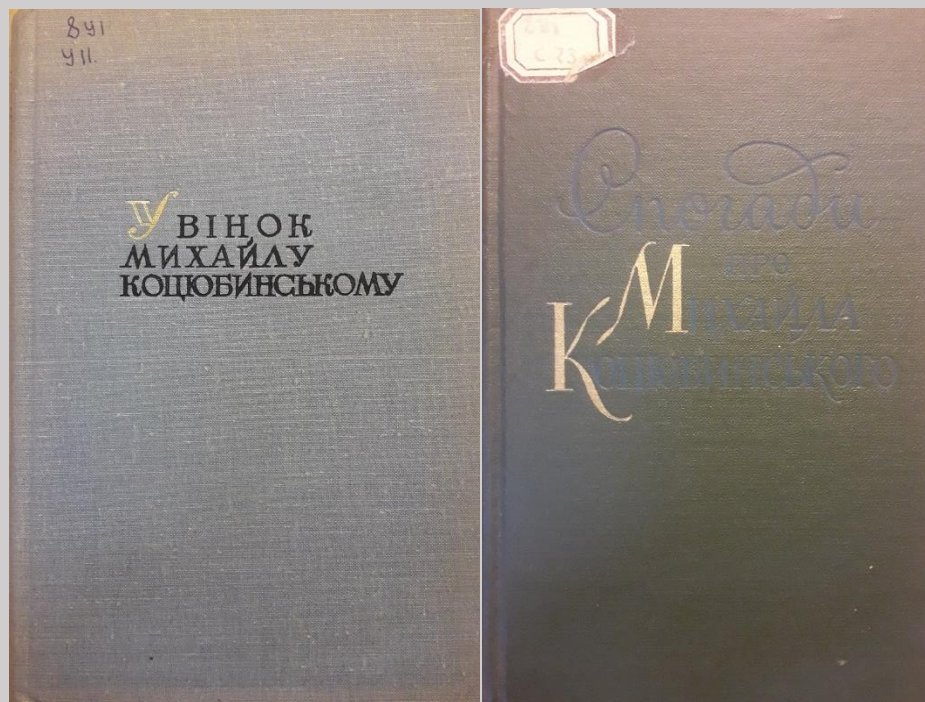

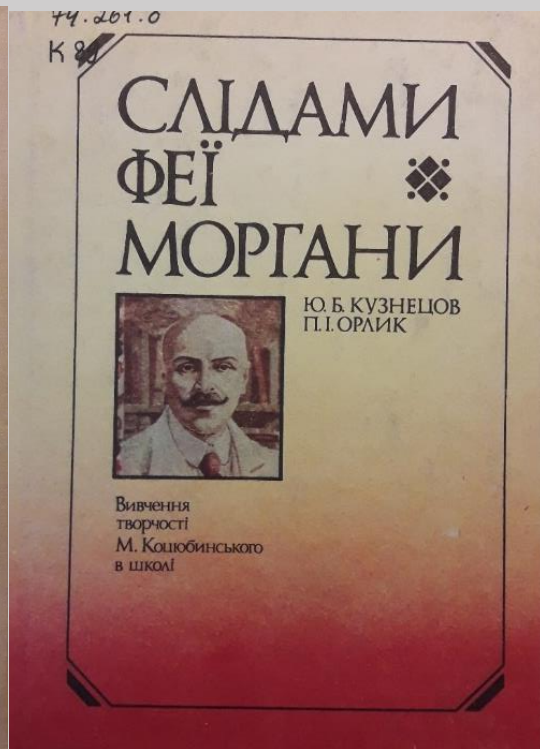
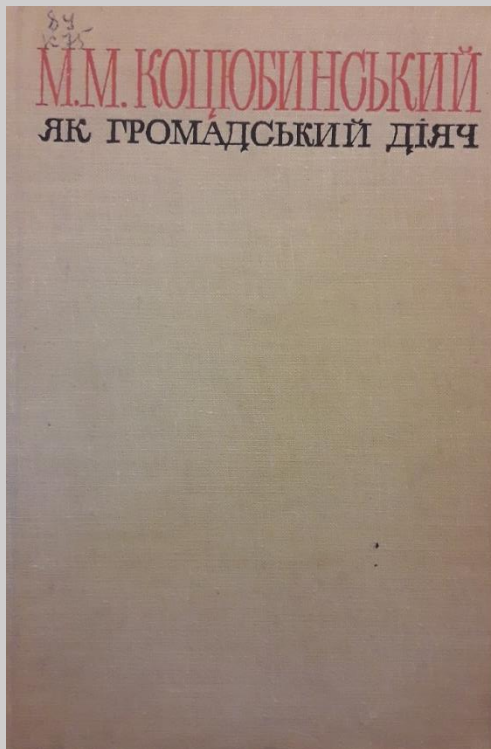
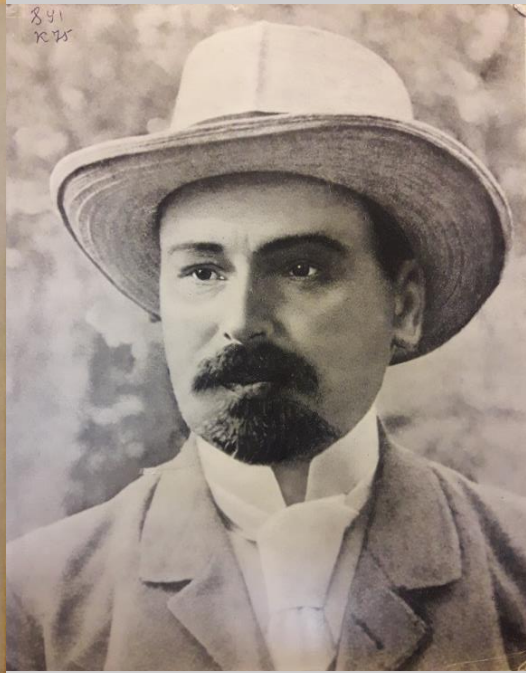
821.161.2-31

Коцюбинський М. Fata Morgana (з сільських настроїв) / М. Коцюбинський . оформ. та ілюстр. худож. І Філонова . - К. : Державне видавництво художньої літератури , 1950 . - 105 с. : іл. : 7 крб.50 к.(до 1960р.) [5910]

Архів

Книги про життя, творчість та вшанування пам'яті Михайла Коцюбинського

Бібліотека ОІППО

Вересень 2024 р.